

PIELIKUMS NR.2

Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta 2017. gada 14. augusta atzinums par prokuroru veiktajām darbībām Kriminālprocesā (sniegts Komisijas 2017. gada 15. augusta sēdē)

LATVIJAS REPUBLIKAS PROKURATŪRA
GENERĀLPROKURATŪRAS
KRIMINĀLTIESISKAIS DEPARTAMENTS

Reģ.Nr. 90000022859, Kalpaka bulvārī 6, Rīgā, LV-1801
tālr. 67044443, fakss 67044449, e-pasts: krimdep@lrp.gov.lv

RĪGĀ

2017.gada 14.augustā

Latvijas Republikas Saeimas
Parlamentārās izmeklēšanas komisijas "Par valsts nozagšanas pazīmēm un
pirmstiesas izmeklēšanas kvalitāti kriminālprocesā Nr.16870000911" priekšsēdētājam
I.Sudrabas kundzei
Jēkaba iela 11, Rīga, LV-1811

Par izmeklēšanas uzraudzību kriminālprocesā Nr.16870000911

Izpildot 2017.gada 8.augusta Parlamentārās izmeklēšanas komisijas sēdē pieņemto lēmumu, sniedzu Jums informāciju par izmeklēšanas uzraudzību kriminālprocesā Nr.16870000911, tajā skaitā prokuroru veiktajām darbībām un norādījumiem.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 37.panta pirmo daļu kopš kriminālprocesa Nr.16870000911 uzsākšanas visā tā izmeklēšanas laikā biju izmeklēšanu uzraugošais prokurors.

Uzraugošā prokurora pienākumi noteikti Kriminālprocesa likuma 37.panta otrajā daļā. Svarīgākie uzraugošā prokurora pienākumi ir šādi:

- dot norādījumus par izmeklēšanas virzienu un izmeklēšanas darbību veikšanu, ja procesa virzītājs nenodrošina mērķtiecīgu izmeklēšanu un pieļauj neattaisnotu iejaukšanos personas dzīvē vai vilcināšanos;
- izskatīt sūdzības savas kompetences ietvaros.

Vispirms nepieciešams paskaidrot, kādi noziedzīgie nodarījumi izmeklēti šajā kriminālprocesā un kādi bija svarīgākie pierādāmie fakti, jo, tikai sniedzot šo informāciju, iespējams vispusīgi atspoguļot jautājumu par prokurora veiktajām darbībām un norādījumiem.

Kriminālprocesā galvenā uzmanība veltīta šādiem izmeklēšanas virzieniem:

- A.Šlesera slēptās īpašuma tiesības SIA "Rīgas Tirdzniecības osta" (Krimināllikuma 219.p. 2.d., 325.p., 326.p., 318.p. 2.d.);
- A.Šlesera iespējamās pretlikumīgās darbības, lai par Rīgas brīvostas valdes priekšsēdētāju ieceltu A.Ameriku (Krimināllikuma 320.p. 4.d., 323.p. 2.d.).

Par pirmo izmeklēšanas virzienu vispirms norādāms, ka īpašuma tiesību noformēšana uz citas personas vārda kā tāda neveido nevienu no Krimināllikumā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Civiltiesiskajā literatūrā norādīts, ka šāda rīcība var būt tiesiska, ja tai nav prettiesiska mērķa, piemēram, lai atvieglotu īpašuma pārvaldīšanu vai apsaimniekošanu, ja īstais īpašnieks nav spējīgs vai nevēlas to darīt pats. Iemesls šādu rīcību vērtēt no krimināltiesiskā viedokļa rodas tad, ja persona, kura savas īpašuma tiesības noformējusi uz citas personas vārda, nepilda pienākumu, par kura neizpildīšanu var iestāties kriminālatbildība, piemēram, nenorāda šo īpašumu deklarācijā, vai veic citas darbības, kas var veidot noziedzīga nodarījuma sastāvu.

Persona, kura savas īpašuma tiesības noformējusi uz citas personas vārda, tiek dēvēta par saimniecisko (faktisko jeb slēpto) īpašnieku.

Atkarībā no tā, vai būtu pierādīts, ka A.Šleseram saimnieciski (faktiski jeb slēpti)

SANĒMIS
Latvijas Republikas Saeimā
15.08.2017. plkst. 14:00
Nr. 2/1933 - 12/17

piederēja kapitāla daļas SIA "Rīgas Tirdzniecības osta" (vai kādā citā uzņēmumā), viņa rīcībā varēja būt konstatēti vairāki noziedzīgi nodarījumi:

- apzināti nepatiesu ziņu norādīšana valsts amatpersonas deklarācijā, kas izpaudusies kā attiecīgo kapitāla daļu nenorādīšana (Krimināllikuma 219.p. 2.d.);
- valsts amatpersonai noteikto ierobežojumu pārkāpšana un neatļauta piedalīšanās mantiskos darījumos, ja būtu konstatēts, ka A.Šlesers pieņēmis lēmumus par labu uzņēmumam, kurā viņam saimnieciski (faktiski vai slēpti) piederēja kapitāla daļas (Krimināllikuma 325. un 326.p.);
- dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, ja būtu konstatēts, ka A.Šlesers pieņēmis lēmumus par labu uzņēmumam, kurā viņam saimnieciski (faktiski jeb slēpti) piederēja kapitāla daļas un šādi lēmumi radījuši būtisku kaitējumu (Krimināllikuma 318.p.).

Turpretim nepierādot, ka A.Šleseram saimnieciski (faktiski jeb slēpti) piederēja kapitāla daļas, nebija pamata uzskatīt, ka viņš izdarījis kādu no iepriekš minētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Tātad jautājumam, vai tiktu pierādīts, ka A.Šleseram saimnieciski (faktiski jeb slēpti) piederēja kapitāla daļas SIA "Rīgas Tirdzniecības osta" (vai kādā citā uzņēmumā), bija izšķiroša kriminālprocesā.

Lai kriminālprocesā atzītu par pierādītu, ka persona ir saimnieciskais (faktiskais jeb slēptais) kapitāla daļu īpašnieks, jākonstatē pietiekošs apstākļu kopums, kas liecina, ka viņa, nebūdamā juridiskais īpašnieks, izmanto juridiskā īpašnieka tiesības un/vai pilda tā pienākumus, savukārt šīs tiesības neizmanto un/vai pienākumus nepilda juridiskais īpašnieks. Tādā veidā kapitāla daļu juridiskais īpašnieks "tiek nobīdīts pie malas" un pats neizmanto šo tiesību un pienākumu kopumu. Iepriekš minētais nozīmē arī to, ka jākonstatē, kura juridiskā īpašnieka vietā stāties saimnieciskais (faktiskais jeb slēptais) īpašnieks.

To, kādas tiesības un pienākumi ir kapitāla daļu juridiskajam īpašniekam, nosaka Komerclikums.

Saskaņā ar Komerclikumu kapitāla daļas īpašnieku raksturo vairākas pazīmes, tajā skaitā:

- pamatkapitāla apmaksā, nodibinot kapitālsabiedrību (Komerclikuma 147.p.) vai kapitāla daļas iegāde no iepriekšējā īpašnieka, ja kapitāla daļas īpašnieks nav bijis dibinātājs;
- daļa dod tiesības dalībniekam piedalīties sabiedrības pārvaldē, peļņas sadalē u.c. likumā un statūtos paredzētās tiesības (Komerclikuma 186.p.3.d.).

Lai gan tas nenozīmē, ka obligāti jākonstatē, ka A.Šlesers bija izmantojis visas kapitāla daļu īpašnieka tiesības un pildījis visus iespējamus pienākumus, tomēr šo izmantoto tiesību un pildīto pienākumu kopumam jābūt pietiekoši nozīmīgam, lai neradītu saprātīgas šaubas par viņa statusu SIA "Rīgas Tirdzniecības osta". Piemēram, būtu pietiekoši konstatēt, ka A.Šlesers saņēmis dividendes no šī uzņēmuma vai veicis kapitāla daļu apmaksu, jo šādas tiesības ir tikai kapitāla daļu īpašniekam. Turpretim ne tik viennozīmīgi vērtējama interesēšanās par uzņēmuma darbību, padomu došana, darbinieku ieteikšana u.tml., jo šādas darbības var veikt jebkura persona, neatkarīgi no tā, kāda ir viņas saistība ar uzņēmumu. Tātad tikai atkarībā no tiesību izmantošanas un pienākumu pildīšanas apjoma, rakstura un ilguma konkrētā situācijā vērtējams, vai persona bija saimnieciskais (faktiskais jeb slēptais) kapitāla daļu īpašnieks.

Turklāt izmeklēšanā bija papildus jāidentificē laika periods, kurā A.Šleseram saimnieciski (faktiski jeb slēpti) piederēja kapitāla daļas.

Operatīvās darbības pasākumos iegūtās nepubliskās sarunas, kas pievienotas kriminālprocesam, radīja vienīgi aizdomas, ka A.Šlesers varētu būt saimnieciskais (faktiskais jeb slēptais) kapitāla daļu īpašnieks (un līdz ar to izdarījis iepriekš minētos noziedzīgos nodarījumus, izmantojot savu amata stāvokli). Tātad bija pamats gan operatīvo darbības pasākumu veikšanai, gan kriminālprocesa uzsākšanai. Taču sarunas nebija pietiekošas, lai celtu apsūdzību, bet vēl jo mazāk – lai kriminālprocesu nodotu tiesai. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 59.panta otrās daļas 5.punktu, pieņemot lēmumu par krimināllietas nodošanu tiesai, prokuroram jābūt pārliecinātam, ka ar esošajiem pierādījumiem viņš spēs pārliecināt tiesu, ka

nepastāv saprātīgas šaubas, ka tieši šī persona izdarījusi konkrētu noziedzīgu nodarījumu. Šāda pārlicība nebija iegūstama no krimināllietā iegūtajiem pierādījumiem.

Ar nepublikajām sarunām nevarēja atzīt par pierādītu, ka A.Šlesers bijis saimnieciskais (faktiskais jeb slēptais) īpašnieks kādā no uzņēmumiem, jo nevienā no tām nebija ziņu, ka A.Šlesers apmaksājis kapitāla daļu iegādi, saņēmis dividendes vai sistemātiski diktējis un noteicis valdē vai padomē pieņemamo lēmumu saturu vai citādi ietekmējis uzņēmuma darbu, vai veicis citas darbības, kas pieder tikai un vienīgi kapitāla daļu juridiskajam īpašniekam. Līdz ar to, lai varētu celt apsūdzību un pieņemt lēmumu par krimināllietas nodošanu tiesai, bez nepublikajām sarunām bija nepieciešami papildus pierādījumi.

Tomēr kriminālprocesa turpmākā izmeklēšanas gaitā papildus iegūtie pierādījumi nebija pietiekoši, lai apstiprinātu sākotnējās aizdomas. To lielā mērā ietekmēja tas, ka nepietiekoši bija nepublikajās sarunās fiksētie fakti par to, ka A.Šlesers izmantojis juridiskā kapitāla daļu īpašnieka tiesības un pildījis tā pienākumus. Turklāt tie bija pretrunīgi, jo saturēja arī tādas ziņas, kas radīja šaubas, vai A.Šlesers patiešām bija saimnieciskais (faktiskais jeb slēptais) kapitāla daļu īpašnieks. Piemēram, no sarunām izrietēja, ka A.Šlesers nav zinājis, ka iecelts jauns valdes loceklis un kādi ir viņa pienākumi, viņš nav zinājis uzņēmuma padomes pilnu sastāvu. Tāpat A.Šlesers iztaujājis citas personas par to, kas bijuši iepriekšējie SIA "Rīgas Tirdzniecības ostas" īpašnieki. Šādai informācijai normālā situācijā ir jābūt uzņēmuma īpašnieka rīcībā. Līdz ar to šīs informācijas neesamība bija viena no pazīmēm, kas radīja šaubas par sākotnējo aizdomu pareizību.

Kriminālprocesā jāvērtē gan pierādījumi, kas apstiprina aizdomas, gan pierādījumi, kas rada šaubas par aizdomu pareizību. Tikai pretnostatot pierādījumus, kas apstiprina aizdomas, ar tiem, kas rada šaubas par aizdomu pareizību, kriminālprocesā iespējams izlemēt, vai atzīstams par pierādītu "ārpus saprātīgām šaubām" konkrētais fakts.

Kā izmeklēšanu uzraugošais prokurors jau izmeklēšanas sākuma stadijā vērsu Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja priekšnieka vietnieces J.Strīķes un izmeklētāju uzmanību uz to, ka nepublikās sarunas var izrādīties nepietiekošs pierādījums un tās vērtējamas ar lielu piesardzību.

Par otro izmeklēšanas virzienu, proti, par A.Šlesera un citu personu iespējamām pretlikumīgām darbībām, lai par Rīgas brīvostas valdes priekšsēdētāju ieceltu Andri Ameriku, norādāms, ka sākotnēji šīs darbības kvalificētas kā kukuļošana, proti, pēc Krimināllikuma 320.panta 4.daļas (kukuļņemšana) un 323.panta 2.daļas (kukuļdošana).

Izmeklēšanas sākuma stadijā, pildot izmeklēšanu uzraugošā prokurora pienākumus, sastādīju rakstisku uzziņu, kurā, izvērtējot pierādījumus, secināju, ka tie nesatur pietiekošas ziņas nedz par kukuļņemšanu, nedz par kukuļdošanu. Ar šo izziņu iepazīstināta izmeklētāja.

Vēlāk izmeklētāja šīs darbības pārkvalificēja uz tirgošanos ar ietekmi (Krimināllikuma 326¹.p.). Tomēr arī šo juridisko kvalifikāciju atzinu par nepareizu.

2015.gada 10.septembrī, konstatējot, ka šajā daļā lietas apstākļi noskaidroti pietiekoši vispusīgi un nav konstatējama nedz kukuļdošana, nedz kukuļņemšana, nedz tirgošanās ar ietekmi, pēc krimināllietas saņemšanas kriminālvajāšanas uzsākšanai pieņemu lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu daļā.

Par izmeklēšanas uzraudzību šajā daļā papildus atzīmējams, ka pierādījumus bez manis vērtējuši vēl trīs citi prokurori, atzīstot, ka nav pamata apsūdzības celšanai.

Turpinājumā plašāk par prokurora veiktajām darbībām un dotajiem norādījumiem, kas attiecas uz izmeklēšanu kopumā.

Norādījumi par izmeklēšanas virzieniem un konkrētu izmeklēšanas darbību veikšanu doti gan mutiski, gan rakstiski vairākkārt visa kriminālprocesa laikā. Izmeklēšanas virzība sistemātiski apspriesta ne vien ar izmeklētājiem, bet arī ar izmeklētāja tiešo priekšnieku, Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja un Ģenerālprokuratūras vadību kopīgās sanāksmēs, sniedzot vērtējumu par svarīgākajām problēmām. Īpaši bieži šīs apspriedes rīkotas pirmajā gadā pēc kriminālprocesa uzsākšanas.

To, kādi ir galvenie pierādāmie apstākļi kriminālprocesā un to, ka kriminālprocesā pievienotajās nepubliskajās sarunās izskanējušiem faktiem par slēptajām īpašumtiesiskajām attiecībām nepieciešami papildus pierādījumi, vairākkārt norādīts ne tikai kopīgajās sanāksmēs, bet arī prokurora norādījumos.

Tāpat prokurora norādījumos vērsta uzmanība uz tiem sarunās izskanējušiem faktiem, kas pārbaudāmi izmeklēšanas gaitā, kā arī to, kuras sarunās minētās personas pratināmas.

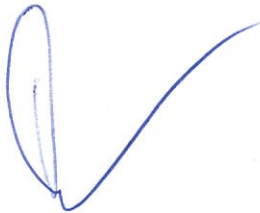
Vairākkārt personīgi veikta kriminālprocesā iegūto pierādījumu analīze, sastādot attiecīgas uzziņas, kā arī izmeklētājiem uzdots iesniegt svarīgāko pierādījumu apkopojumu par to, ar kādiem pierādījumiem, viņuprāt, apstiprinās, ka A.Šleseram slēpti pieder kapitāla daļas SIA "Rīgas Tirdzniecības osta" un vairākos citos uzņēmumos.

Izmeklēšanas uzraudzības procesā sniegta palīdzība dažādu procesuālo dokumentu projektu sagatavošanā. Piemēram, sniegta palīdzība, sagatavojot tiesiskās palīdzības lūgumus, lēmumus par personu atzīšanu par aizdomās turētiem, blakus sūdzības par tiesas lēmumiem, ar kuriem atteikta kratīšanas izdarīšana pie A.Šlesera. Tāpat sniegta palīdzība jautājumu noformulēšanai atsevišķu personu pratināšanai.

Izskatot kriminālprocesā iesaistīto personu sūdzības par kriminālprocesa neatļautu novilcināšanu vairākkārt pārbaudīta procesuālo darbību veikšanas intensitāte. Gan es kā uzraugošais prokurors, gan amatā augstāki prokurori atzinuši, ka nav konstatēta kriminālprocesa neatļauta novilcināšana.

Kā uzraugošais prokurors varu apliecināt, ka izmeklētāji atbilstoši viņiem piešķirtajiem resursiem un iespējām prokurora norādījumus ir pildījuši.

Prokurors

Māris Leja